

צָרְבָּה וְהַפְּצָת - טַעֲרָל בְּהִרְרוֹי

רַחֲשָׁנָלֶרֶב:

בין הררי ירושלים מסתרים להם מאות מעינות שפוחדים מן ההר ומרווים את הצומח שסביבם. לאורך השניים למד האדם לנצל את מי המעיינות להשקיית שטחים חקלאיים מעובדים, אבל ביום נותרו מהכפרים בעיקר אותם מעינות ונקבות מים ובוסתנים עם עצים מלאי כל טוב. המסלול שלפניכם שודר אותם ומשלב קטעי הליכה ונסיעות קצרות.

ארך מגישים:

מכביש ירושלים-תל אביב (כביש 1) יורדים במחלף הראל דרומה. נסעים ישן בכביש דרך מעוז ציון, עד שמנגנים לכיכר ופונים ימינה לכיוון קיבוץ צובה. מהכניסה לקיבוץ נסעים לכיוון בית המלון, וממנו ממשיכים ישן לפי השילוט עד לתל צובה, וממנהם את הרכבל למרגלותיו. בכניסה לקיבוץ יש לרוב שומר, אפשר לשאול אותו כיצד להגיע.

מחניהם את הרכבל ליד מפעל ארן צובה ממש בהתחלה מצד ימין יש גת ישנה שכדי להתחיל בה את המסלול.

תל צובה:

לאחר שהמנגנים את הרכבל, מטפסים אל תל צובה בדרך עפר קצרה בסימון שבילים כחול.

תל צובה הוא מקום של יישוב יהודי קדום מיימי יהושע בן-נון, שהתקיים עד ימי התלמוד. בשנת 1170 בנו הצלבנים על התל מצודה קטנה, כדי להגן על הדרך לירושלים, וכינו אותה בלטונגט (ההר היפה). בשנת 1191, חלק מכיבוש הארץ על ידי צלאח א-דין, נכבשה גם המצודה. בהמשך שימש המבצר כמקום יישוב, וסביבו התפתח כפר עברי בשם א-צובה. בשנת 1834 היה הכפר בשליטהם של בני ابو ע'וש (אבי גוש), והמצרים,

בפיקודו של אברاهים באשה, כבשו אותו. בימי מלחמת העצמאות נערכו בסביבת צובה, נקודה שליטה באש ובתצפית על כל האזור, קרבות קשים, ניסיון לפרוץ את הדרכם לירושלים ולהבטיח מעבר בטוח לעיר. רק ב-12 ביולי 1948 נכבש הכפר במסגרת מבצע ובהמשך הוקם בו קיבוץ צובה, שנקרא, דני (על שם דני מס, מפקד שיירת ה"ה") בראשתו "משגב פלמ"ח". באזור התל פזורים שלטי ה叙述 מעוניינים על הקרבות.

מומלץ לעלות בשביל המתחיל סמוך לכיביש לכיוון מזרחה (ימינה), לעبور בתצפית לכיוון ירושלים ולהמשיך לראש התל, שם ניתן לראות את הבניינים ובורות המים ששימשו תחילת האמצע הצלבני ואחר כך את הכפר המוסלמי. אפשר לטפס על אחד הבניינים בעוניה תוכלו להנות כאן גם מפנינה. ולראות את כל הר היישוב נפרשים מסביב.

שכדיות מרהייה

עצים עתיקים, מעיין ומערה:

בצדו השני של הכביש שבו הגעתם לתל, יש שلت קטן המפנה לעז אלון וען זית עתיקים, ומימין לכיביש מתחיל השביל שמוביל אליהם. לאחר כ-3 דקות הליכה הגיעו לעז אלון בן 800 שנה וען זית בן 1200 שנה. תוכלו לנוח על הספסלים שלידם, שהם נשקף נוף הנדר.

מזרחה לכיוון עין צובה לפיה השילוט (ברgel או ברכב) מעהצים חוזרים לרכב וממשיכים עין צובה הוא מעיין נקבה, אך כיוון לא ניתן להיכנס אליו.

לפני שנים ספורות התגלתה בסמוך לצובה מערה, ובה תחריט של יוחנן המטביל מהמאה הששית לספירה. המערה, שככל הנראה שימשה כמאגר מים במאה העשירה לפנה"ס, הייתה להיות המקום שאליו נמלטה אלישע, אמרו של יוחנן, כפי שמסופר במגילת פשר נזירים שנחגו להתבודד באזור בתקופה הביזנטית האמינו. יעקב, שהתגלתה בקומראן שכן אכן היה יוחנן המטביל, ומאו הלה והשתרש האמונה כי המערה היא מערתו. שרידים לאומנות נתנו בצתורה התחריט הקדום בעולם של דמותו של יוחנן המטביל, צלב פרנסיסקני וחריטות נוספות.

- **במהלך השבוע:** לביקור במערה יש להצטרף לסיור מודרך היוצא מקיבוץ צובה הסיור בתיאום מראש בלבד לקבוצות של עשרה ומעלה. ביום שישי יוצא סיור בשעה 13:00 ממלון בלמנט | לתיאום: 054-5637952.

הטשטק:

הוזרים לכיכר שהזוכה בהתהלה ופונים בה ימינה לכיוון הסטה.

- כדי להשאיר רכב אחד בMargash החניתה הראשי, ליד: אם בירושותכם שני רכבים תחנת המידיע שקק"ל מפעילה בסופי שבוע, ואילו את הרכב השני להחנות בMargash החניתה שבסוף הדרך הקצרה שmobilyah Margash החניתה העליון למעינות הסטה.
- ניתן לטויל באחד המסלולים היפים שיורדים מגשר: אם ברשותכם רק רכב אחד החניתה העליון לסטף (שביל הכביש, שביל הקלאות הבעל או שביל שומרות), או יותר על הירידה היפה (שמוספה תצטרכו לחזור ברגל או בטרםפ) ולהחנות את הרכב בMargash החניתה התחתון.

ההילכה במסלולים הרגליים מוביליה אותן בין שרידי הכפר העתיק ששוכן כאן. ניתן לראות כי בת היבש נבנו מעל למעיין, כדי שהשתה שמתה למעינות, שניית להשקות במימיהם, יהיה פניו להקלאות. במהלך ההילכה נתודע לפעילות שונות שהיה על הקלאים לעשות אותה תקופה, כפי שמספר במשל הכרם:

אשרנה נא לידידי, שירות דודי לכרכמו: כרם היה לידידי בקרן בן שמן; ויעזקהו, "ויסקהלו, וויטעהו שורק, וייבן מגדל בתוכו, וגם יקב החצב בו; ויקו לעשות ענבים, ויעש באושים. ועתה, יושב ירושלים ואיש יהודה, שפטו נא בגין ובין כרמי! מה לעשות עוד לכרמי, ולא עשית בו? מדוע קיויתי לעשות ענבים, ויעש באושים? ועתה אודיענהנא אתכם אשר אני עושה לכרכמי: הסר משוכתו והיה בעבר, פרוץ גדרו והיה למרמס. ואשיתתו בהה, לא יזמר ולא ייעדר, ועלה שמיר ושית; ועל העבים אצווה מהמטיר עליו מטר. כי כרם ה' צבאות בית ישראל, ואיש יהודה נתע שעשוועו; ויקו למשפט - והנה והנה צעקה" (ישעיהו ה' 1) – משפה, לצדקה.

הוצאת האבנים: יעזקהו: מכאן נוכל ללמוד על הפעולות ההקלאיות הבאות נתיעת: יטעהו שורק, סידור האבנים בשולי האדמה ובנית טראסות: יסקלהו, מהאדמה בנית שומרות – מגדי שמירה בהם היו ישנים: וייבן מגדל בתוכו, זו משובח של גנים חיצית היקב: חצב יקב, ההקלאים שעשה שהיקב היה לפני בצריך כדי לשמר מפני גנבות באבן, כולל משטה דריכה, בריכת שקיעה קטנה ובריכת אגירה, אלו במקום מרכזי בו היו עושים את היין.

בתום המסלולים נגיע למעינות עצמן.

שים לב: •

להאזנה: -050 – בסיס פועלת מערכת הדרכה מיוחדת בטלפון •
8055555 (שלוחה 002)

לכפר העתיק ושני המעיינות: עין סטף ועין ביכורה. לשנייהם מנחרה החצובה לתוך סלע הגיר. הנקבות נחצבו בתקופה קדומה, כדי להגבר את ספיקת המעיין. השביל שנק'ל"ל סימנה מוליך אותנו בין שני המעיינות ובין חורבות הכפר הקדום, שהתקיימים בתקופה הממלוכית ונעזב בשנת 1948 עם הקמת המדינה. מומלץ להיכנס וללכט בנקבות של שני מהביבה הימים נשפכים לבERICA, שממנה (בעזרת פנס ונעלים להילכה במים) המעיינות בעזרת מערכת של תעלות וסכרים קטנים, השקוו את השדות ההקלאים על פי הצורך לשלח את המים). בעת ההילכה ניתן לראות שיחסור של – מכאן השם חקלאות שלחין (חקלאות הר קדومة – המקום שוחזר באמצעות הקק"ל ומתחזק על ידי תושבי ירושלים, שרכשו לעצם חלקיות אדמה מחוץ לעיר ודואגים לעיבודן. על ההר ממול אפשר לראות את היישוב אבן ספיר ואת מנזר יוחנן בדבר.

הסתף:

כפר עתיק הוא רק אחד מתוך מספר כפרים עתיקים הנמצאים על הר איתן. מומלץ בחום לטפס בראש ההר לتزפית על האזור. בראש ההר 788 מטר מעל פני הים (תוכלו למצוא

כפר נוסף בשם חרבת א-לווז וכן בורות מים מלאים אליהם ניתן לרדת בסולמות ואפלו לשוחות בהם (לא מיצים בלבד). למשקימים קומ אפשר לבוא ולראות את הזריחה מהר איתן. בדרכם לעלה סביר כי תפגשו אנשי הרצים במסליל המנגלי סביב הר איתן המסומן בסימון שבילים אדום. אורך המסלול הוא 8 קמ והוא חביב על תושבי ירושלים והסבירה כמסלול ג'וגיניג וכן כמסלול אופניים.

• **לגשנש באזור:**

מהדרך שיורדת להנין התחתון יש פיצול בדרך עפר שモבילה להנין פיקניקים. •

מנזר יוחנן במדבר:

מנזר יפהפה ששוכן על –לאחר הביקור במעיינות מומלץ לבקר במנזר יוחנן במדבר צלעו של נחל שורק, לא הרחק מהמעיינות. ניתן לסייר במנזר ולקנות בו דבש ויין. שכולול היום) המנזר נקרא על שמו של יוחנן המטביל שנולד בכפר עין כרם הסמוך בתחומי ירושלים). לפי המסופר בברית החדשה, היה יוחנן המטביל איש מדבר, שאכל דבש הגבים ולبس רק אзор עור לגוףו (דומה לתיאור אליהו הנביא), ועל כן נקרא המנזר על שמו. המנזר מתחזק על ידי שבעה נזירים מהמסדר הפרנסיסקני, ובתחומו נובע עין אלח'ביס, מעיין שכבה שממלא ברכת נוי עם גינות סביב לה. על הקשר החזק בין האזור לבני יוחנן המטביל מעידים גם מערת יוחנן, שהוזכרה בראשית המסלול בסמוך לצובה, שבו תוכלו למוד עוד על סיפוריו, וגם המנזרים רבים שלארך מסלול הטויל בעין כרם של יוחנן המטביל.

העה למנזר: •

חווזרים לרכב ונוסעים לכיוון הכיכר המוכרת. גם הפעם נפנה בה ימינה לכיוון ירושלים. בתום הירידה פונים בצדמת ימינה ובצדמת שארתי שמאליה, לכיוון הדסה עין כרם ואבן ספר. פונים שוב בפניה לעבר אבן ספר, ובישוב פונים ימינה בפניה הראשונה וממשיכים בדרך עם השילוט שמוופיע בסופה לעבר המנזר.

